

Förslag**1984/85:17****Fullmäktiges i riksbanken förslag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)**

1985-01-31

Dnr 85-025-002

Till riksdagen

De för riksbanken gällande författningarna, lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet), är, som riksdagen i flera sammanhang framhållit (jfr senast FiU 1982/83:16), otidsenliga. Den på riksdagens uppdrag tillkallade kommittén för att samordna statskuldspolitiken har i uppdrag att utreda också frågan om en ny lagstiftning om riksbanken. Kommittén, som i ett första delbetänkande (SOU 1984:89) anvisat samordningsformer för statskuldspolitiken och framlagt förslag till ändring av riksbankslagen på en punkt, kommer att i ett senare delbetänkande ge en helt ny författningsreglering för riksbankens verksamhet.

I denna skrivelse framläggs förslag till sådana ändringar i riksbankslagen och bankoreglementet, som ej bör avvakta en sådan författningsform utan genomföras som ändringar i nu gällande författningar.

Förslagen nedan avser:

- 1 ändrade sedelvalörer
- 2 rätt för riksbanken att inneha aktier
- 3 slopande av styrelserna vid riksbankens regionkontor

Ändrade sedelvalörer

Enligt 8 § riksbankslagen skall riksbanken utgiva sedlar å tio, ett hundra, ett tusen och tio tusen kronor. I andra stycket av samma paragraf stadgas att riksbanken, där fullmäktige så prövar lämpligt, får utgiva sedlar å fem, femtio och fem hundra kronor.

Fullmäktige vill föreslå sådan ändring av 8 § riksbankslagen att fullmäktige får möjlighet att i framtiden slopa 10- och 10 000-kronorssedlarna. Fullmäktige får i detta avseende anföra följande.

Vid behandling av proposition om ändringar i myntserien, m. m. (prop. 1983/84:130) framhöll finansutskottet att konsumentprisindex vore ca tre gånger högre än i början av 1970-talet och att detta motiverade en översyn av gällande myntserie (FiU 1983/84:34). Finansutskottet redovisade att myntverket föreslagit en myntserie bestående av valörerna 10 öre, 50 öre. I kr.. 5

kr. och 10 kr. åtföljd av en sedelserie bestående av lägst 50 kr. och tillade att "enligt utskottets mening skulle detta bli en konsekvent uppbyggd valörserie och bör därför övervägas".

I anledning av vad finansutskottet sålunda uttalat i sitt av riksdagen godkända utlåtande bör riksbankslagen ändras så att möjlighet finns att när ett tillfredsställande 10-kronorsmynt tagits fram och när i övrigt tiden synes mogen därför ersätta 10-kronorssedeln med ett mynt i samma valör.

Vad härefter angår 10 000-kronorssedeln har möjlighet att utge sedlar i denna valör funnits sedan 1938 då till 8 § riksbankslagen gjordes tillägget att riksbanken "må jämväl, där fullmäktige så prövar lämpligt, utgiva sedlar å tio tusen kronor" (BaU 1938:50).

Paragrafen har därefter erhållit sin nuvarande lydelse genom ändring beslutad vid 1979/80 års riksmöte. Att därvid valören å tio tusen kronor medtogs bland de sedlar som obligatoriskt skall utges av riksbanken, motiverades med att en regel om att vissa valörer vore obligatoriska och andra fakultativa lämpligen borde anknyta till decimalsystemet (förslag 1978/79:19 s. 17).

En under senare tid kraftigt accelererad utströmning av 10 000-kronors-sedlar kommer att inom en näraliggande framtid framtvinga nytryck av denna sedel. Fullmäktige har därför funnit anledning närmare granska behovet av sedlar i denna valör.

När sedlar å 10 000 kr. år 1938 infördes, motiverades detta med att man från bankhåll uttalat "att med hänsyn till de likvider av stora belopp, som oupphörligen ägde rum mellan bankerna, en valör å tio tusen kronor borde utsläppas i rörelsen" (BaU 1938:50 s. 3). Detta motiv för sedlar å 10 000 kr. har ej längre giltighet. Vid sidan av postväxlar som alltjämt torde förekomma i viss utsträckning överförs likvider mellan bankerna så gott som uteslutande genom bankgirosystemet.

Samtidigt torde, trots den sedan 1938 inträffade penningvärdeförändringen, kunna påstås att 10 000-kronorssedeln icke egentligen används för likvider i den dagliga omsättningen av varor och tjänster.

Jämför man med utlandet är också påfallande att, såsom åskådliggörs i följande tabell, det inte synes gå att finna något med Sverige jämförbart land med lika hög sedelvalör som den svenska 10 000-kronorssedeln.

Sammanfattningsvis vill fullmäktige framhålla att det behov som en gång funnits av 10 000-kronorssedlar för betalning av banker emellan inte längre är för handen. Med hänsyn härtill och då 10 000-kronorsvalören inte heller används vid utbyte av varor och tjänster saknas anledning att behålla regeln om skyldighet för fullmäktige att utge sedlar i denna valör. Möjlighet bör dock bestå att "där fullmäktige så prövar lämpligt" alltjämt utge 10 000-kronorssedlar.

I enlighet med vad som ovan sagts framläggs nedan förslag till sådan ändring av 8 § riksbankslagen att fullmäktige får möjlighet att "där fullmäktige så prövar lämpligt" ge ut sedlar å 10 och 10 000 kr.

Tabell

Land	Högsta sedelvalör	1985-01-10 Värde i SEK
Belgien	5 000 francs	717:–
Canada	1 000 \$	6 850:–
Danmark	1 000 kr.	801:50
Finland	500 mark	685:75
Frankrike	500 francs	469:–
Grekland	1 000 drachmer	71:–
Island	500 kr.	111:50
Italien	100 000 lire	469:–
Jugoslavien	1 000 dinarer	44:50
Nederländerna	1 000 guilder	2 543:–
Norge	1 000 kr.	991:50
Portugal	5 000 escudos	270:–
Schweiz	1 000 francs	3 421:–
Spanien	5 000 pesetas	260:–
Storbritannien	50 pund	517:25
USA	10 000 \$ ¹	
Västtyskland	1 000 DM	2 872:–
Österrike	1 000 schilling	409:20

¹ Sedlar på 500, 1 000, 5 000 och 10 000 \$ sätts ej längre i omlopp utan indrags efter hand. Högsta valör blir därmed 100 \$ motsvarande 903:50.

Rätt för riksbanken att inneha aktier

I riksbankslagen specificeras de olika tillgångar riksbanken må förvärva. Där stadgas såvitt gäller aktier i 16 § tredje stycket att riksbanken må förvärva aktier i banken för internationell betalningsutjämning.

Motsatsvis framgår av det citerade stadgandet att riksbanken icke äger förvärva andra aktier. Utöver aktierna i banken för internationell betalningsutjämning (BIS) äger dock riksbanken aktierna i sitt helägda dotterbolag AB Tumba bruk. Förvärvet av dessa aktier grundar sig på bestämmelsen i 2 § andra stycket riksbankslagen att riksbanken får "å sitt sedeltryckeri idka tryckerirörelse och vid sitt pappersbruk bedriva paperstillverkning" och på ett uttryckligt beslut av 1963 års riksdag, "att pappersbruket organiseras som ett av riksbanken ägt aktiebolag" (BaU 1963:15, s. 8). Något tillägg till riksbankslagen för att möjliggöra denna omorganisation bedömdes alltså ej av riksdagen nödvändigt.

Därutöver har riksbanken 1972 förvärvat andelar i det i Belgien domicilierade bolaget Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT). Förvärvet av dessa andelar till ett obetydligt belopp ansågs som en ren förvaltningskostnad.

Under 1985 kan riksbanken komma att behöva förvärva aktier i ytterligare ett bolag. Bakgrunden härtill är att banker och fondkommissionsbolag har för avsikt att i aktiebolagsform bilda en penningmarknadscentral (PMC). PMC:s huvuduppgift skall vara att förvara dokument och föra register över

ägarna. De avsedda dokumenten är statsskuldväxlar, riksobligationer, bankcertifikat samt företags- och kommuncertifikat, varvid i ett första steg enbart statsskuldväxlarna läggs in i PMC. Med hänsyn till riksbankens uppgifter på penningmarknaden anser fullmäktige naturligt att om PMC kommer till stånd riksbanken bör som delägare medverka däri. Deltagande i PMC kommer att innebära en rationalisering av riksbankens egen värdepappershantering. Avsikten att inträda som delägare i PMC upp bärs emellertid främst av önskemålet att få insyn i PMC:s verksamhet.

Fråga är därmed hur riksbankslagen bör utformas för att ge författningsmässigt stöd för att riksbanken förvärvar aktier i PMC för att därigenom kunna arbeta inom denna institution. I och för sig kan naturligtvis till nuvarande 16 § fogas ytterligare en punkt som uttryckligt medger riksbanken att förvärva aktier i PMC. En sådan regel kan dock förefalla onödigt utförlig särskilt i betraktande av det förhållandevis obetydliga värde dessa aktier kommer att representera bland riksbankens tillgångar i övrigt. Det kan inte heller uteslutas att riksbanken framdeles kan behöva på motsvarande sätt gå in i liknande samverkansinstitutioner på betalnings- och värdepappersområdet. Det är önskvärt att kunna göra så utan att för varje gång behöva foga en ytterligare punkt till 16 § riksbankslagen. Lämpligare förefaller vara att söka utforma 16 § som en mera generell regel. Med tanke i första hand på institutioner liknande SWIFT och PMC föreslås därför att riksbanken får möjlighet att inom ramen för riksbankens uppgifter eller med nära anknytning till dessa besluta om förvärv av aktier, andelar i ekonomiska föreningar eller liknande rättigheter. Utformas regeln på detta sätt synes den ge stöd också för riksbankens aktieinnehav i BIS som kan ses såsom numer i första hand ett samverkansorgan för centralbanker.

För att ge riksbanken möjlighet att gå in i PMC redan vid dess bildande bör ändringen i riksbankslagen träda i kraft så snart som möjligt efter riksdagens beslut.

Slopande av styrelserna vid riksbankens regionkontor

Riksbankens filialer eller, som de sedan 1873 benämnts, riksbankens avdelningskontor har i alla tider förvaltats av lokala styrelser. Vid utseende av styrelseledamöter har fullmäktige under senare tid eftersträvat att få med framstående representanter för olika områden av samhällslivet. I allmänhet brukar i styrelsen finnas en jurist samt en eller flera företrädare för kommun- eller landstingsledningen.

Styrelsernas huvuduppgift har från början varit den vanliga för en bankstyrelse dvs. att bevilja krediter. Under senare tid när beviljande och förvaltning av bosättningslån varit en mycket väsentlig uppgift vid avdelningskontoren har lekmannainslaget i styrelsen setts som en garanti för att lånen förvaltades i enlighet med de intentioner som uppburit riksdagens beslut om dessa lån.

Vid den av 1982/83 års riksmöte beslutade omorganisationen av riksbankens regionala organisation var frågan om lokala styrelser vid region- och kassakontor föremål för särskild uppmärksamhet. I den rapport beträffande riksbankens avdelningskontor som utarbetades inom riksdagens revisorers kansli (rapport 1981/82:6) bedömdes kontorens arbetsuppgifter inte bli av den arten att deras verksamhet borde ledas av styrelser.

I sitt remissyttrande över rapporten framhöll fullmäktige att det vore en förlust att beröva avdelningskontoren den anknytning till trakten, till lokal förvaltning och näringsliv som styrelserna representerar. Fullmäktige tillade att styrelserna borde bestå under den besvärliga omställningsperiod som förestode och att frågan om deras behållande därefter åter finge prövas.

I sitt förslag till riksdagen angående riksbankens regionala organisation (förslag 1982/83:11 s. 11) förklarade sig riksdagens revisorer dela fullmäktiges uppfattning att det funnes skäl att inte nu ta definitiv ställning till om styrelserna skall bibehållas eller ej. Revisorerna förordade därmed att frågan om styrelserna t. v. lämnades öppen.

Riksdagen gick på samma linje. I sitt av riksdagen godkända betänkande uttalade i och för sig finansutskottet (FiU 1982/83:27 s. 15) att avdelningskontorens tilltänkta arbetsuppgifter inte vore av den art att verksamheten behövde ledas av styrelser. I likhet med revisorerna och riksbanksfullmäktige fann emellertid utskottet att styrelserna vid regionkontoren borde bestå under den förestående omställningsperioden. Utskottet tillade att frågan om styrelsernas bibehållande därefter åter borde prövas och sade sig förutsätta att riksbanken återkommer till riksdagen med förslag i frågan.

Riksbankens region- och kassakontor har nu arbetat i sin nya organisationsform ett år och den besvärligaste delen av omställningsfasen kan sägas vara över. Vad avser styrelserna kan erfarenheterna från det gångna året sägas bekräfta den i den ursprungliga revisionsrapporten framlagda uppfattningen att kontorens arbetsuppgifter inte är av den art att deras verksamhet bör ledas av styrelser. Arbetsuppgifterna har under 1984 huvudsakligen utgjorts av beslut rörande äldre lån, främst uppdelningar och eftergifter beträffande bosättningslån. Styrelsernas kompetens blir däremot inte på ett meningsfullt sätt utnyttjad i det som numer är regionkontorens huvuduppgift nämligen att administrera betalningsmedelförsörjningen inom regionen. Eftersom några nya bosättnings- eller avbetalningslån ej lämnas, är sålunda styrelsernas återstående arbetsuppgifter vid kontoren avvecklingsuppgifter. Fullmäktige föreslår därför att styrelserna vid regionkontoren upphör med utgången av 1985.

I enlighet med det sagda föreslås att de paragrafer i bankoreglementet som behandlar styrelse vid regionkontor (22–24 §§) upphävs fr. o. m. den 1 januari 1986. Vad i 24 § andra stycket sägs om direktören vid regionkontor motsvaras redan nu av bestämmelser i den av fullmäktige antagna instruktionen för riksbankens regionala organisation.

Hemställen

Med åberopande av det anförda får fullmäktige hemställa att riksdagen antar

1. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank**

Härigenom föreskrivs att 8 och 16 §§ i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 §

Riksbanken skall utgiva sedlar å *tio*, ett hundra, ett tusen och *tio tusen* kronor.

Riksbanken må, där fullmäktige så prövar lämpligt, utgiva sedlar å fem, femtio *och* femhundra kronor.

Riksbanken skall utgiva sedlar å ett hundra och ett tusen kronor.

Riksbanken må, där fullmäktige så prövar lämpligt, utgiva sedlar å fem, *tio*, femtio, femhundra kronor *och tio tusen* kronor.

16 §

Riksbanken må köpa och sälja:

- a) svenska statsobligationer och övriga svenska statspapper;
- b) andra svenska obligationer;
- c) lätt säljbara utländska statsobligationer och övriga statspapper;
- d) andra lätt säljbara utländska obligationer än statsobligationer, därest de förfalla till betalning inom tre år.

Riksbanken må även förmedla köp och försäljning av obligationer och statspapper, varom ovan sägs.

Därjämte må riksbanken förvärva aktier i banken för internationell betalningsutjämning (Banque des Règlements internationaux).

Därjämte äger fullmäktige inom ramen för riksbankens uppgifter eller med nära anknytning till dessa besluta om förvärv av aktier, andelar i ekonomiska föreningar eller liknande rättigheter.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då förordningen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2. Förslag till

**Lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken
(Bankoreglementet)**

Härigenom föreskrivs att 22–24 §§ och rubriken över dessa paragrafer
lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)
skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Stockholm som ovan

På Fullmäktiges vägnar

G. E. STRÄNG

T. af Jochnick

Utdrag av
FULLMÄKTIGES PROTOKOLL
1985-01-31

Närvarande: Ordföranden Gunnar Sträng
vice ordföranden Olle Göransson
Bengt Dennis
Grethe Lundblad
Staffan Burestam Linder
Karl Boo
Ingegerd Troedsson

§ 5. Skrivelse till riksdagen med förslag om vissa ändringar i lagen för Sveriges riksbank och i lagen med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Åke Gustafsson erinrade om att finansutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande om riksbankens regionala organisation, FiU 1982/83:27, anfört att de arbetsuppgifter som den regionala organisationen skulle handha inte var av den art att den behövde ledas av styrelser. Utskottet hade visserligen föreslagit att styrelserna vid regionkontoren tills vidare borde bestå men förutsatt att fullmäktige skulle återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Med erinran om att omorganisationen av den regionala organisationen i stort sett genomförts föreslog föredraganden att fullmäktige i skrivelse till riksdagen hemställde om sådan ändring i bankoreglementet att styrelserna vid regionkontoren avskaffades.

Förslaget till skrivelse till riksdagen upptog vidare förslag till ändringar i lagen för Sveriges riksbank innebärande dels slopad skyldighet för riksbanken att utge sedlar om 10 000 kronor, dels möjlighet för riksbanken att förvärva aktier eller liknande rättigheter inom ramen för riksbankens verksamhet eller i nära anslutning till denna.

Fullmäktige beslöt att i skrivelse till riksdagen hemställa om de ändringar i lagen för Sveriges riksbank och i lagen med reglemente för Sveriges riksbank som föredraganden föreslagit. Skrivelsens lydelse framgår av registraturet.

Denna paragraf förklarades omedelbart justerad.

Ur protokollet:

Y. HAGLUND